

Kapitel 12
Den globala arbetarrörelsen –
partier och fackföreningar

ଉତ୍ତମ କର୍ମାଚାରୀ

Kapitel 12

Den globala arbetarrörelsen – partier och fackföreningar

Medlemmar i exempelvis IF Metall, Kommunal, Seko och GS tillhör fackförbund som är anslutna till LO. Men som fackliga medlemmar är de också en del av den globala fackföreningsrörelsen. På samma sätt är medlemmar i socialdemokraterna en del av den globala arbetarrörelsen.

I följande kapitel berättar vi om hur arbetarrörelsen är organiserad och hur den arbetar med att driva fram förbättringar.

Därför behövs den globala arbetarrörelsen

En huvudfråga för den globala fackliga rörelsen är att försvara de anställdas rättigheter. Facklig verksamhet är viktig inte minst i länder där arbetarna har en utsatt situation, och där

---

Den fackliga organiseringen i den ekonomiska frizonen Katunayake i Sri Lanka har blivit en bas för den framväxande fackföreningsrörelsen. I frizonen arbetar omkring 100 000 arbetare. De flesta är kvinnor som syr kläder. Foto: Mats Wingborg

den internationella fackliga solidariteten kan vara vägen att få en förändring till stånd.

Facklig organisering är också en väg för att minska fatigdomen. Genom att sluta sig samman kan arbetstagare få en bättre materiell situation, men även möjlighet att påverka sina arbetsvillkor.

Även socialdemokratiska och socialistiska partier har sina globala och regionala samarbetsorgan. Genom samverkan får partierna ökad styrka. Det har blivit viktigare i den allt mer globaliserade världen.

Den globala fackföreningsrörelsen samarbetar med de politiska partierna inom arbetarrörelsen. Många fackliga organisationer uppfattar sig också som en del av den internationella arbetarrörelsen. Det gäller framför allt fackförbund som organiserar arbetare, det vill säga motsvarande grupper som finns inom det svenska LO.

Men det finns också fackförbund som betonar sitt partipolitiska oberoende. Det handlar ofta om tjänstemannafack, exempelvis lärarförbund eller fackförbund för tjänstemän inom förvaltning eller industrin.

Att ha olika fackliga centralorganisationer som företräder arbetare, tjänstemän och akademiker är speciellt för Sverige. I andra länder är det snarare typen av arbetsplats som är avgörande för vilken facklig organisation man går med i. Så är exempelvis alla offentligtanställda anslutna till ISKA, internationalen för stats- och kommunalanställda som organiserar såväl undersköterskor som läkare, städare och lärare.

Det började i det globala

Arbetarrörelsens organisationer växte fram under 1800-talet. Redan från början fanns en stark internationell inriktning. År 1864 grundade engelska och franska arbetare den Första Internationalen. Bland initiativtagarna fanns Karl Marx och Friedrich Engels. Internationalen upplöstes 1876.

Den Andra Internationalen bildades den 14 juli 1889 på hundraårsdagen av den franska revolutionen. Medlemmarna bestod av socialdemokratiska partier i Europa. Till skillnad från den Första Internationalen ingick inte syndikalistiska och anarkistiska organisationer.

I samband med den ryska revolutionen splittrades arbetarrörelsen i en reformistisk och en revolutionär riktning. Kommunisterna grundade Komintern (den Tredje Internationalen). Den Andra Internationalen lades ner men kom att återbildas 1923 som Arbetar- och Socialistinternationalen. Den ombildades 1951 och blev den nuvarande Socialistinternationalen.

De första fackliga organisationerna bildades i Storbritannien. Den fackliga verksamheten var nära kopplad till det industriella genombrottet. En föregångare till fackföreningarna var skråorganisationer för olika yrkesgrupper. Det nya med fackföreningarna var att man ville bli en motkraft till arbetsgivarna. Ett mål var att sluta kollektivavtal med arbetsgivarna och komma överens om löner och arbetsvillkor. Den första fackliga organisationen i Sverige bildades 1869 av strejkande murare.

Under 1800-talet växte även flera fackliga internationaler fram. Under början av 1900-talet var Fackliga Världsfederationen (FVF) den dominerande organisationen. Efter andra världskriget bröt sig fackföreningar från demokratiskt styrda länder ur FVF och bildade Fria Fackföreningsinternationalen (FFI).

Kvar i FVF blev i huvudsak fackföreningar från dåvarande Sovjetunionen och Östeuropa. FFI upplöstes 2006 och ersattes av Internationella Fackliga Samorganisationen (IFS). Organisationens engelska namn är International Trade Union Confederation (ITUC).

Den globala fackföreningsrörelsen har också regionala enheter för områden som Europa, Afrika och Asien. Vidare ingår fackförbunden i ett eller flera globala fack för förbund

inom samma bransch, som exempelvis industri, offentliganställda och handelsanställda.

Källa: Arbetarhistoria, årgångarna 2008–2012, www.arbetarhistoria.se

Frågor:

Hur är den globala fackföreningsrörelsen organiserad?

Varför är det viktigt med global samverkan?

Hur kan den globala samordningen inom fackföreningsrörelsen stärkas?

Arbetarrörelsens partier i omvärlden

Arbetarpartiets segrar i Brasilien kan ses som ett ovanligt lyckat exempel på hur arbetarrörelsen kan segra i ett fattigt land fullt av utmaningar för den som vill skapa förbättringar för arbetarklassen. Det visar att politiskt arbete kan löna sig och inger mod och hopp hos andra arbetarpartier världen över.

Till den globala arbetarrörelsen räknas både politiska partier och fackliga rörelser. Inom partigruppen finns partier som kallar sig socialdemokratiska, socialistiska eller arbetarpartier. Dessa skiljer sig åt på en rad punkter, men har det gemensamt att de säger sig företräda just den arbetande befolkningens intressen.

En skiljelinje går mellan den reformistiska linjen och den revolutionära. Men efter att muren som skilde Öst- och Västeuropa föll och Sovjetblocket löstes upp har vi en förändrad värld där allt fler av världens arbetarpartier har gått i en reformistisk riktning.

Läget för arbetarpartier i världen

Västeuropa: Socialdemokratiska och socialistiska partier är starka i hela Europa och särskilt i Norden. Utanför Norden

finns stora socialdemokratiska eller socialistiska partier i bland annat Storbritannien, Tyskland, Frankrike, Österrike, Italien och Spanien.

Östeuropa: Flera socialdemokratiska eller socialistiska partier har vuxit fram efter murens fall. Men de reformistiska strömningarna är inte lika starka som i Västeuropa.

Latinamerika: Här finns många socialdemokratiska och socialistiska partier. I Brasilien är det socialistiska PT det i särklass största partiet.

Nordamerika: Den socialdemokratiska och socialistiska rörelsen är svag. I USA är republikaner och demokrater de två helt dominerande partierna. De partier som kallar sig socialdemokratiska eller socialistiska saknar reell betydelse.

Afrika: Partiväsendet är svagt utvecklat. I flera fall är etnisk tillhörighet viktigare än ideologi. I några länder finns ändå partier eller rörelser som skulle kunna betecknas som socialdemokratiska, som Frelimo i Moçambique och ANC i Sydafrika.

Mellanöstern: Den världsdelen där den socialdemokratiska och socialistiska rörelsen är svagast. I flera länder styr nationalistiska eller religiöst färgade konstellationer. I andra länder i regionen har den gamla makten krossats som en följd av den arabiska våren, men det är fortfarande oklart vad de nya makthavarna representerar.

Asien: I Indien finns två relativt stora kommunistiska partier, medan socialdemokratin är svag. Kina, Vietnam och Nordkorea är kommunistiska enpartistater. I Sydkorea finns två nybildade socialistiska partier som står fackföreningsrörelsen nära, men fortfarande är båda partierna små. I

Indonesien finns ett tjugotal partier som kallar sig socialdemokratiska, men alla är mycket små. Det socialdemokratiska partiet Akbayan i Filippinerna bildades 1998 och har samarbetat med svensk arbetarrörelse i många år. Sedan valet 2010 ingår partiet i koalitionsregeringen.

Inte alltid samma idéer bakom

Ofta har socialdemokratiska och socialistiska partier i omvärlden idéer som ligger någorlunda nära den svenska socialdemokratin. Men etiketten är ingen garant för ideologisk gemenskap.

Ibland finns partier som kallar sig socialdemokratiska men som snarare är nyliberala. I andra fall kan det handla om korrupta partier. Det räcker alltså inte att ett parti kallar sig för socialdemokratiskt eller socialistiskt för att det ska finnas en idémässig samhörighet. Det gäller att ta reda på mer om partierna, vilka åsikter de har, hur de arbetar och vilkas intressen de företräder.

Källa: Socialistinternationalen, 2012, www.socialistinternational.org

Socialistinternationalen

Socialistinternationalen (SI) är en världsomspännande organisation för socialdemokratiska, socialistiska och arbetarpartier. 2012 hade Socialistinternationalen 91 medlemsorganisationer, därtill kommer ytterligare 45 organisationer som har konsultativ eller observatörsstatus. Socialistinternationalen har sina rötter i den Andra Internationalen.

Socialistinternationalen har existerat i sin nuvarande form sedan 1951, när organisationen omorganiserades. Under 1990-talet fördubblades antalet medlemmar i Socialistinternationalen.

Socialistinternationalen utarbetar politiska riktlinjer. Inom

internationalen finns arbetsgrupper som bevakar olika regioner i världen samt arbetsgrupper inriktade på specifika frågor (ekonomi och välfärd, handelsregler, Kyotoavtalet om klimatfrågor, fred och demokrati med mera).

Socialistinternationalen har ”konsultativ status” (rådgivande) gentemot FN. Det betyder att SI ingår i olika rådgivande församlingar.

Socialistinternationalen ger ut tidskriften *Socialist Affairs*. Det är den enda tidskrift i världen som bevakar den globala socialdemokratiska rörelsen.

Socialistinternationalen har medlemsorganisationer i alla världsdelar, men de starkaste fästena är Europa, Latinamerika och delar av Afrika. I Asien är Socialistinternationalens inflytande svagare.

Organisationens inflytande har gått i vågor. SI har varit engagerad i kampen mot apartheid och var en stark kritiker av militärkuppen mot Allende i Chile 1973. Under 1980-talet gav Socialistinternationalen ett betydelsefullt stöd till Sandinisterna i Nicaragua. En konsekvens av den arabiska våren och upproren i Nordafrika har blivit att SI har uteslutit de tidigare medlemmarna i Egypten och Tunisien.

Sedan flera år tillbaka har många medlemspartier – däribland de svenska Socialdemokraterna – varit missnöjda med SI:s sätt att fungera och har på olika sätt tonat ned sitt engagemang. Olika initiativ har tagits för att skapa alternativa fora för internationella diskussioner bland socialdemokratiska partier. Till exempel har organisationen *Progressive Alliance* bildats våren 2013, med många av medlemspartierna från SI från hela världen.

Socialdemokratiska gruppen i EU

S&D har hela tiden varit en av de två största grupperna i Europaparlamentet. Den andra stora gruppen är center-höger sammanslutningen Europeiska folkpartiets grupp (EPP).

S&D har bytt namn vid flera tillfällen. Det nuvarande namnet antogs 2009 i samband med att Demokratiska partiet i Italien beviljades medlemskap.

S&D tappade röster vid valet till Europaparlamentet 2009 och avståndet till EPP ökade. För närvarande (2012) har S&D 184 platser i Europaparlamentet. Gruppledare är den österrikiska parlamentsledamoten Hannes Swoboda.

Socialdemokratiska partiet i Europa

Europeiska socialdemokratiska partiet (Party of European Socialists, PES) är en sammanslutning av europeiska socialdemokratiska partier, även från länder utanför EU. Till exempel är partier från Palestina, Israel, Egypten och Tunisien observatörer. PES bildades 1992 efter att EU hade antagit nya regler för europeiska partier. PES har ett kansli i Bryssel med cirka 30 anställda, och bedriver en omfattande verksamhet med kampanjer och policyutveckling. Nuvarande partiledare är Sergej Stanisjev från Bulgarien.

Solidar

Solidar består av enskilda organisationer som arbetar med bistånd i syfte att stärka demokrati och sociala rörelser i utvecklingsländer. Solidar bedriver verksamhet i 90 länder och har för närvarande 59 medlemmar, främst i Europa. En av medlemmarna är Olof Palmes Internationella Center.

Fråga:

Vilka frågor kan vara viktiga för Socialistinternationalen att lyfta internationellt och gemensamt?

Världens största folkrörelse

Den globala fackföreningsrörelsen är världens i särklass största folkrörelse. Inom Internationella Fackliga Samorganisationen (IFS) finns 175 miljoner enskilda medlemmar uppdelade på 308 medlemsorganisationer. Ingen annan global rörelse kan mäta sig med denna i storlek. Både svenska LO och tjänstemannaorganisationen TCO tillhör IFS. IFS engelska namn är som nämnts International Trade Union Confederation (ITUC).

Fackets särdrag

Två egenskaper är kännetecknande för fackliga organisationer: För det första har de sin bas på arbetsplatser. Helst bör det finnas arbetsplatser där en majoritet av de anställda är medlemmar. För det andra sluter fackliga organisationer kollektivavtal. Det är ett avgörande fackligt verktyg. Om arbetsgivarna inte accepterar de fackliga kraven kan de fackliga företrädarna ytterst hota med strejk.

Genom att sluta kollektivavtal är de fackliga organisationerna med och skapar regelverk i samhället. Fackets särdrag är att både skapa regler och driva opinion. Detta skiljer de fackliga organisationerna från andra folkrörelser och NGO:s som enbart sysslar med opinionsbildning.

De yrkesgrupper som oftast är fackligt organiserade i världen är industriarbetare och lärare. Lägst är organisationsgraden inom den informella ekonomin (där den som arbetar inte har någon anställning, exempelvis gatuförsäljare) och bland småföretag.

Geografiskt är den fackliga organisationsgraden högst i den industrialiserade världen. Sverige har världens högsta organisationsgrad.

I fattiga länder, där många arbetar inom familjejordbruk, är den fackliga organisationsgraden lägre. Samtidigt ökar antalet medlemmar snabbt i många fattiga stater.

Potentialen för fackligt arbete ökar alltid när länder industrialiseras och många stora arbetsplatser växer fram, inte bara industrier utan också inom den offentliga sektorn som skolor och sjukhus. Lika viktigt är att länder demokratiseras. Störtandet av Suhartodiktaturen 1998 i Indonesien har gjort det möjligt för nya oberoende fackliga organisationer att verka i landet.

Under kalla kriget var en stor del av det globala fackliga arbetet förlamat av stormaktsspel. I dag har den gamla kommunistiska fackliga internationalen rasat samman.

Det globala fackets utveckling

Under de senaste 20 åren har fackföreningsrörelsen tappat många medlemmar i Europa. Men fortfarande är den fackliga organisationsgraden högst i Europa. I Europa finns också totalt sett flest medlemmar.

I Europa har IFS också fått ett tillskott genom fackliga organisationer från Östeuropa och forna Sovjetunionen. Under den kommunistiska tiden var fackföreningarna i dessa länder kontrollerade av staten och släpptes därför inte in i de globala sammanslutningarna för fria fackföreningar. Efter Berlinmurens fall 1989 reformerades de gamla kommunistiska fackföreningarna. I flera länder bildades också nya fackföreningar, den mest kända av dessa är polska Solidaritet. De flesta av de reformerade och nybildade fackliga rörelserna tillhör numera IFS.

I EU-området har IFS:s medlemsorganisationer drygt 50 miljoner medlemmar. Till de största medlemmarna hör tyska DGB och brittiska TUC. Därtill har IFS nästan 40 miljoner medlemmar i Ryssland och Ukraina. Den enskilt största medlemsorganisationen inom IFS är ryska FNPR med 28 miljoner medlemmar.

I Nordamerika har facket tappat medlemmar under en lång period. Men i USA bröts trenden 2011. Nu ökar antalet medlemmar igen, men från en låg nivå. I Nordamerika har

IFS sammantaget 10 miljoner medlemmar, men då har inte den fackliga utbrytarorganisationen i USA Change to Win släppts in i IFS. Den gamla amerikanska medlemmen AFL-CIO blockerar nämligen ett medlemskap.

I Asien har IFS 32 miljoner medlemmar. Flest medlemmar finns i Indien. I flera länder växer facket. Under det senaste årtiondet har facket tagit flera steg framåt i länder som Sydkorea, Nepal, Sri Lanka och Indonesien. I Kina tillåts endast den statligt kontrollerade fackföreningsrörelsen ACFTU som inte får vara med i IFS.

I Latinamerika har IFS 24 miljoner medlemmar. Den i särklass största medlemsorganisationen är brasilianska CUT med över sju miljoner medlemmar.

I Afrika har IFS 14 miljoner medlemmar. De största medlemsorganisationerna är sydafrikanska Cosatu och nigerianska NCL.

Därutöver har IFS medlemmar i Australien och i ett antal mindre stater i Stilla havet.

Under de senaste 20 åren har den globala fackföreningsrörelsen någorlunda behållit sin styrka. Antalet medlemmar har sjunkit i Västeuropa och Nordamerika, men det har kompensats av fler medlemmar från Östeuropa, forna Sovjetunionen och från utvecklingsländer i syd.

Källor: *Strategier för en global fackföreningsrörelse*, Mats Wingborg, Arena Idé, 2011. LO-TCO Biståndsnämnd, 2012, www.lotcobistand.org

Fråga:

Hur har den globala fackföreningsrörelsen utvecklats under de senaste årtiondena? Hur har utvecklingen påverkat de fackliga strategierna?

Vilka globala aktionsformer kan den internationella fackföreningsrörelsen använda för att driva på förändringar?

Fackföreningsrörelsen i Sydkorea

Under 1970- och 1980-talet genomgick den sydkoreanska ekonomin en snabb utveckling. Tillväxten var hög och de stora företagen gjorde under en följd av år stora vinster. Successivt skapade detta växande krav från de anställda, de ville också ha del av tillväxten.

1986 exploderade arbetsmarknaden och en våg av strejker sköljde över landet. Det viktigaste kravet för den framväxande fackföreningsrörelsen var lönehöjningar. Den koreanska statens svar blev oerhört brutalt. Många stora arbetsplatser blev rena krigszoner. Våldsamma slagsmål utbröt mellan fackföreningsmedlemmar och polis.

Protestvågen kom att omstöpa den sydkoreanska fackföreningsrörelsen. Ett viktigt element i förnyelsen blev bildandet av den nya fackliga centralorganisationen KCTU. Den nya fackliga rörelsen hade framför allt sin bas på landets stora företag, med stora lokala fackföreningar på varven och inom bilindustrin. Genomsnittsstorleken på KCTU:s lokala klubbar är drygt 400 medlemmar.

I slutet av februari 2008 tillträdde en ny president, Lee Myung-bak. Han tillhör det antifackliga partiet Hannara Dang och inledde omedelbart en radikal omprövning av politiken. Presidenten lade fram ett helt paket av reformer; mindre inflytande för facket, sänkta skatter för de rikaste, privatiseringar och bolagiseringar av offentlig verksamhet, högre avgifter i skolsystemet och en förskjutning från fasta anställningar till fler tillfälliga och osäkra anställningar.

En omedelbar konsekvens av förslagen blev en mobilisering av fackföreningsrörelsen. Detta resulterade i sin tur i en ökad repression mot fackföreningsrörelsen. Efter tre korta fackliga strejker under våren och sommaren 2008 greps ledare för den sydkoreanska landsorganisationen KCTU och hela ledningen för landets metallförbund KMWU.

Repressionen slog även mot den lokala fackliga verksam-

heten, bland annat arresterades styrelsen för fackklubben vid Hyundais bilfabrik. Nu har de flesta av de fackliga ledarna blivit frisläppta, men det statligt dirigerade förtrycket av fackföreningsrörelsen fortgår.

Repressionen mot KCTU har fortsatt. Vid flera företag har säkerhetspolis använts för att attackera strejkande arbetare. Många arbetsgivare har också utnyttjat den förändrade arbetsmarknadslagstiftningen och ersatt fast anställda med tillfälliga kontraktsanställda.

Vid sidan av KCTU finns den gamla fackföreningsrörelsen FKTU, som länge hade starka band till toppskiktet i den sydkoreanska statsapparaten. Under 1990-talet skedde dock en inre reformering av FKTU.

Både FKTU och KCTU är medlemmar av Internationella fackliga samorganisationen (IFS). FKTU redovisar att centralorganisationen har 870 000 medlemmar och KCTU att man har 812 000 medlemmar.

Källor: www.fktu.org, www.kctu.org

Fackföreningsrörelsen i Nigeria

Nigeria Labour Congress (NLC) och Cosatu i Sydafrika är Afrikas största fackliga centralorganisationer. Enligt egna uppgifter har NLC omkring två miljoner medlemmar uppdelade på 41 medlemsförbund. Till skillnad från Sydafrika är den fackliga splittringen i Nigeria obefintlig, alla stora förbund tillhör NLC.

Däremot finns en nybildad facklig organisation för tjänstemän, TUC.

Det i särklass största av NLC:s medlemsförbund är lärarförbundet NUT med nästan en halv miljon medlemmar, tillika Afrikas största fackförbund. Näst störst är textilarbetareförbundet NUTGTWN. Textilarbetarna har genom sin styrka i hög grad också påverkat landsorganisationen NLC.

NLC utsattes för hårt förtryck under den senaste nigerianska militärdiktaturen 1988–1996. Under denna period minskade antalet fackliga medlemmar och den fackliga rörelsen kunde inte agera fritt. Särskilt utsatta under militärdiktaturen var representanterna för oljearbetareförbundet Nupeng.

Även ekonomiskt innebar diktaturen ett hårt slag för fackföreningsrörelsen eftersom militären systematiskt länsade fackliga fonder. En majoritet av fackförbunden lyckades dock övervintra under diktaturen utan att ge efter för repressiva påtryckningar.

Under de senaste åren har villkoren för fackligt aktiva försämrats. 2005 ändrades arbetsmarknadslagstiftningen och strejkrätten begränsades till att gälla arbetsplatsfrågor. Syftet med ändringen var att förhindra de fackliga organisationerna från att använda strejkvapnet för att påverka politiken.

Antalet strejker och konflikter på arbetsmarknaden har dock ökat. Det har flera orsaker. En är den extrema ojämlikheten i landet. Yrkesgrupper som materiellt hamnat på efterkälken har blivit allt mer frustrerade. En annan orsak är att religiösa och etniska spänningar skapat oro också i arbetslivet. I de norra delarna av landet har de islamistiska fundamentalisterna vunnit terräng. Flera kristna kyrkor har attackerats. I Nigerdeltat har rörelsen för ett självständigt Biafra åter vuxit i styrka.

Källa: LO-TCO Biståndsnämnd, 2012, www.lotcobistand.org

Fackföreningsrörelsen i Brasilien

1983 bildades Brasiliens i dag ledande fackliga centralorganisation, CUT (Central Unica de Trabalhadores). CUT hade inledningsvis sin bas inom bil- och verktygsindustrin. Därefter har organisationen vidgats. I dag finns stora medlemsförbund även inom olje-, bank- och hälsosektorn.

Inom CUT finns också världens största fackförbund för

lantarbetare, Contag. CUT är i dag inte bara Brasiliens största fackliga rörelse utan också den mäktigaste i hela Latinamerika. Det som sker inom CUT får omedelbar betydelse för fackliga rörelser på hela kontinenten.

CUT är unikt. Få sociala rörelser av stor betydelse har kunnat växa fram under så kort tid. CUT har också blivit välkänt av en annan orsak. En av de tidigare ledarna inom CUT, från början facklig aktivist på det svenska företaget Scania i São Paulo, Luíz Inácio Lula da Silva, valdes 2002 till Brasiliens president. Få fackliga ledare i Latinamerika har nått en motsvarande position.

Källa: LO-TCO Biståndsnämnd, 2012, www.lotcobistand.org

Fackföreningsrörelsen i Sydafrika

Cosatu är en centralorganisation med sammanlagt 1,8 miljoner medlemmar samlade i 21 förbund. Störst är gruvarbetareförbundet NUM.

Cosatu spelar en viktig roll på den sydafrikanska arbetsmarknaden. Förutom traditionella fackliga frågor om löner och arbetsvillkor har Cosatu på senare år motsatt sig privatiseringar av vatten och elektricitet. Cosatu har också spelat en avgörande politisk roll i landet.

Under en lång period var Cosatu den samlade kraften i kampen mot apartheidsystemet. Ett problem för Cosatu efter apartheidsystemets fall var dock att flera ledande fackliga företrädare blev ministrar och ledande personer inom den demokratiserade statsapparaten. Cosatu blev tvungen att rekrytera en ny generation ledare för att leda organisationen. Cosatu har fortfarande nära politiska band till ANC, även om oenigheter också förekommer, bland annat har den fackliga rörelsen varit kritisk till ANC-regeringens privatiseringsprogram.

Inom Cosatu finns en aktiv facklig kvinnokommitté. Kommittén anser att jämställdheten är dålig inom organi-

sationen och att alltför få fackliga företrädare är kvinnor. Samtidigt har kvinnorna inom facket en starkare position i Sydafrika än i många andra länder på kontinenten. Inom Cosatu finns stora förbund för lärare och vårdpersonal där en majoritet av medlemmarna är kvinnor.

Källa: LO-TCO Biståndsnämnd, 2012, www.lotcobistand.org. Cosatu, 2012, www.cosatu.org.za

Frågor:

Jämför de fackliga organisationernas roll i Sydkorea, Nigeria, Brasilien och Sydafrika.

Vilken roll spelar de fackliga organisationerna i dessa länder?

Vilka lärdomar kan vi dra av dessa erfarenheter?

Fackets kamp för demokrati

Det är lättare att bygga upp fackliga organisationer i demokratiska länder än i diktaturer där i regel fackligt arbete är förbjudet eller inskränkt. Fackföreningsrörelsen gynnas alltså av demokrati, men fackliga organisationer är också en viktig kraft för att åstadkomma demokrati.

I Sydafrika var det till stor del den fackliga rörelsen Cosatus förtjänst att apartheidsystemet försvann. Under apartheidtiden var ANC en förbjuden organisation. Motståndet var därför tvunget att kanaliseras genom andra organisationer.

Särskilt viktig blev Cosatu, med starka förbund inom gruv- och metallsektorn (NUM och Numsa). Regimen förbjöd visserligen Cosatu att ägna sig åt andra frågor än ”rent fackliga”. Men under ytan samlades motståndet mot apartheidsystemet inom den fackliga organisationen.

Erfarenheten från Sydafrika är inte unik. Paraguay i Latinamerika var från 1954 till 1989 en enpartistat ledd av

diktatorn Alfredo Stroessner. Att Stroessner kunde behålla makten under så många år beror till stor del på det ekonomiska och militära stödet från USA.

Stroessners diktatur väckte aldrig lika stor uppmärksamhet i omvärlden som Pinochets i Chile eller militärjuntans i Argentina. Paraguay var under långa perioder tämligen isolerat från omvärlden. Samtidigt var repressionen i landet kanske den värsta i Latinamerika. På varje arbetsplats och i varje bostadsområde fanns betalda angivare som berättade för säkerhetstjänsten om det fanns oppositionella personer. Under lång tid ”försvann” personer kritiska till regimen, de flesta mördades eller hamnade i fängelse.

Under mitten av 1980-talet startade ett antal modiga personer den oberoende fackliga rörelsen MIT. Den fick snabbt förankring inom bland annat livsmedelsindustrin och banksektorn. MIT blev omedelbart ett forum för kravet på demokrati. 1989 insåg till sist Stroessner att till och med många av hans gamla vänner höll på att svika honom och han gick i landsflykt i Brasilien.

Ytterligare exempel där fackliga rörelser bidragit till att demokratisera länder är Mali, Sydkorea, Taiwan och Brasilien. Att fackliga rörelser ofta spelar en betydande roll i kampen för demokrati är emellertid inte märkligt. I många länder är de fackliga organisationerna de största folkrörelserna. Ska människor mobiliseras finns ingen annan väg att gå än att föra fram frågorna inom fackföreningsrörelsen.

Källa: LO-TCO Biståndsnämnd, 2012, www.lotcobistand.org

Frågor:

Vilka egenskaper kännetecknar en stark facklig organisation?

Hur kan fackliga rörelser stärka demokratin i samhället?

Yrkesinternationalerna, GUF:arna

Fackliga centralorganisationer kan tillhöra den globala internationalen IFS. Men även förbunden har sina egna internationaler, ofta kallade för globala fack eller GUF:ar. GUF är en engelsk förkortning för General Union Federation.

De flesta fackförbund inom LO och TCO tillhör en GUF, några förbund är till och medlemmar av flera globala fack.

De största globala facken är:

- **IndustriALL** för arbetare inom all sorts industri.
- **Education International (EI)** för lärarorganisationer över hela världen.
- **Federation of Journalists (IFJ)** för journalistförbund.
- **Public Service International (PSI)** för förbund som organiserar offentligtanställda.
- **International Transport Workers' Federation (ITF)** för transportarbetareförbund.
- **Building and Woodworkers International (BWI)** för byggnads-, skogs- och träarbetareförbund.
- **International Union of Food Agric. Hotel Rest.Cater. Tobac.& Allied Work. Assoc. (IUF)** för förbund inom sektorerna hotell, livsmedel med mera.
- **Union Network International (UNI)** för förbund som organiserar anställda inom service och handelssektorerna.

De flesta av GUF:arna har sina huvudkontor i Genève eller Bryssel. GUF:en för transportarbetare har sitt säte i London.

Källa: Global Unions, 2012, www.global-unions.org

Så arbetar GUF:arna

Samordnar aktioner

Den allt mer globaliserade ekonomin har lett till att de globala facken har fått ökad betydelse. Inom dessa samordnas internationella fackliga aktioner. När företagsledningen vid Coca-Colas fabrik i Guatemala anlidade dödspatruller för att mörda fackligt aktiva vid företaget utlyste det globala facket för livsmedelsarbetare IUF en global bojkott av Coca-Cola.

I Sverige sjönk försäljningen med 20 procent. Den högsta koncernledningen inom Coca-Cola tvingades att backa, de avsatte företagsledningen i Guatemala och tillät facklig verksamhet vid företaget.

Sluter avtal med stora företag

Antalet världsomspännande multinationella företag (MNF) växer i rask takt. Enligt FN:s statistik existerar det i dag omkring 65 000 MNF. Sammantaget sysselsätter de fler än 86 miljoner arbetstagare, men antalet sysselsatta blir långt högre om även leverantörer och arbetskraft från bemanningsföretag räknas in.

En allt viktigare roll för de globala facken har blivit att bevaka MNF:s verksamhet. Flera av facken har också slutit globala ramavtal med stora företag. I avtalen förbinder sig de multinationella företagen att garantera fackliga rättigheter på samtliga sina anläggningar runt om i världen. Andra frågor som ofta ingår i globala avtal är normer för arbetsmiljö, skälig lön med mera.

För närvarande existerar ett hundratal globala ramavtal. Flera multinationella företag med huvudkontor i Sverige har slutit globala avtal, däribland Skanska, SCA, SKF, H&M, Securitas, Electrolux och IKEA.

Förmedlar fackligt bistånd

De globala facken spelar dessutom en stor roll för det fackliga biståndet. Svenska fackliga organisationer bedriver många utvecklingsprojekt för att stärka de fackliga organisationerna

i utvecklingsländer och i Öst- och Centraleuropa. Projekten kan antingen bestå av direkt stöd (bilateralt bistånd) eller av stöd till globala fack så att de kan bedriva utvecklingsprojekt (multilateralt stöd). På svensk nivå samordnas både de bilaterala och multilaterala utvecklingsprojekten av LO-TCO Biståndsnämnd.

Frågor:

Vilken roll bör de globala facken ha i det internationella fackliga samarbetet? Finns det risk för konkurrens mellan globala branschfack och det centrala fackliga samarbetet som sker via IFS eller mellan olika branschfack?

Källa: Global Unions, 2012, www.global-unions.org

Koncernfackligt arbete

Stora företag har anställda i flera länder i världen. Ofta kallas dessa för multinationella företag. Anställda inom stora företag behöver samordna sitt fackliga arbete. Därför anordnar de lokala fackklubbarna inom ett företag ofta gemensamma möten. Detta kallas för koncernfackligt arbete.

Inom metallföretaget SKF finns en lång tradition av koncernfackligt arbete. Vid möten för de fackliga företrädarna möts anställda från Europa, Asien och Latinamerika. Vid mötena kan de fackliga representanterna samordna sina krav och strategier.

Andra företag med koncernfackligt samarbete är biltillverkaren Volvo och klädföretaget H&M. Globala möten där arbetsgivarrepresentanter träffar fackliga företrädare från koncernernas enheter över hela världen går under beteckningen World Company Councils (WCC).

Ett grundläggande krav för att få koncernfackligt arbete att fungera är att arbetsgivaren måste betala rese- och möteskostnader för de fackliga representanterna. Detta är ofta ett krav från fackliga företrädare i stora företag.

1994 kom ett EU-direktiv om europeiska företagsråd, European Works Councils (EWC). Företag med anställda i flera EU-länder (sammantaget minst 1 000 anställda och med åtminstone 150 anställda i det land med näst mest anställda) blev skyldiga att upprätta sådana företagsråd. En svaghet är emellertid att personalrepresentanterna i EWC inte alltid är utsedda av fackliga organisationer. En viss oro finns för att fackliga representanter kan bli gisslan i EWC, bland annat i samband med att företagsledningarna förankrar rationaliseringsplaner i företagsråden.

I och med att det finns bindande direktiv för att bilda EWC (europeiska företagsråd) men inte WCC (globala företagsråd) har bildandet av EWC kommit att prioriteras. I flera svenska företag med verksamhet över hela världen har EWC upprättats medan WCC saknas, ett sådant företag är exempelvis Trelleborg. Kritiker menar att inriktningen blivit alltför eurocentrisk och att fler globala koncernfack och WCC borde komma till stånd.

Källa: Rapport från seminarium om koncernfackligt samarbete, LO-TCO Biståndsnämnd, 2009.

Frågor:

Varför är det viktigt att anställda inom en hel koncern driver gemensamma fackliga krav?

Vilka fackliga frågor kan vara viktiga att driva i det koncernfackliga arbetet?

Global facklig ideologi

Fackliga företrädare i Sverige, USA, Sydafrika, Brasilien eller Sydkorea är förvånansvärt överens på en avgörande punkt. Det stora globala hotet mot de anställdas rättigheter är social dumpning. Eller ”race to the bottom”, som det för det mesta kallas på engelska.

Dynamiken kan beskrivas som en global auktion. För att locka investerarna bjuder regeringarna under varandra: Vi sänker skatten nu! Vi garanterar att det inte blir några förstatliganden! Vi försvarar arbetsrätten! Hos oss behöver inte utländska experter betala skatt! Vi har det mest flexibla arbetslivet! I mitt land får ni gratis lokaler! Vi bygger en ny hamn åt er!

Den globala konkurrensen skapar en maktförskjutning. Regeringarnas positioner skjuts tillbaka. Fackföreningarna får också mindre att säga till om. Men de multinationella företagen får mer makt och ett ökat manöverutrymme.

Företrädare inom den internationella fackföreningsrörelsen fruktar mer än något annat att dumpningen leder till att regeringarna fortsätter att bjuda under varandra tills alla lagar och avtal som i dag styr arbetsmarknaden i länderna är totalt urvattnade. Ja, ytterst finns inget golv för hur djupt den sociala dumpningen kan drivas. Dynamikens logiska slut är en värld där nationer och fackföreningar berövas all makt på storföretagens bekostnad.

Den sociala dumpningen är inte ett orosmoment bara för arbetare i Västeuropa och Nordamerika. Den tiden är sedan länge förbi. I dag finns arbetare i Asien som upprörs över att försämrade villkor i Europa undergräver förbättringar som de asiatiska fackföreningarna erövat genom hårda strider.

För några år sedan flyttade Rodson, ett företag som producerar cigarettändare, från Sydkorea till Skottland. Företagets direktör, Howard Hodgeson, deklarerade att lönespridningen i Storbritannien nu blivit så stor att det gick att anställa billigare arbetskraft där än i Sydkorea. Han passade också på att påpeka att den internationella konkurrensen äntligen lärt arbetarna att veta hut. ”Perioderna med strejker och ändlösa kaffepauser är över för brittiska arbetare, nu har de praktiskt taget blivit asiatiska arbetare i stället.”

Läget utnyttjas också av det internationella kapitalet genom hot och utpressning: Varje land uppmanas att försämma arbetsrätten, i annat fall uteblir de utländska investeringarna!

Många reformer och lagändringar har under det senaste årtiondet genomförts av regeringar och parlament världen över med motiveringen att det varit ”nödvändigt på grund av globaliseringen”. Inte sällan har regeringarna erkänt att de nya bestämmelserna undergrävt de anställdas rättigheter, men samtidigt hävdade att ”det inte funnits något val i en värld av hård konkurrens, om vi inte genomför förändringarna kommer arbetslösheten i vårt land att öka”.

Utan tvekan har den ekonomiska globaliseringen lett till en ökad press på enskilda nationer. Samtidigt används talet om ”globaliseringen” ofta för att motivera försämringar av anställdas rättigheter, som knappast stärker landets konkurrenskraft, men som ytterligare bidrar till maktförskjutningen där de anställda är förlorare och företagen vinnare. Globaliseringen är sålunda både en ekonomisk realitet och en ideologisk glasyr för att stärka företagens makt.

Den fackliga strategin för att möta hotet om social dumpning består av att driva krav på internationella normer för den globala arbetsmarknaden.

Internationella Fackliga Samorganisationen (IFS), där både LO och TCO ingår, vill därför stärka FN:s regelverk. Av särskild vikt är de normer som antagits av FN-organet ILO (International Labour Organisation).

Andra vägar för att motverka den sociala dumpningen är att upprätta uppförandekoder (uppgörelser mellan fackföreningar och arbetsgivare där arbetsgivarna förbinder sig att följa vissa miniminormer vid utländska investeringar och vid anlitaandet av underleverantörer) och att verka för att styrelserna för våra pensionsfonder ställer etiska krav på hur fondpengarna placeras.

Det finns också möjligheter att motverka den sociala dumpningen genom lagar och avtal på nationell nivå. Även om nationerna tappat makt har de långt ifrån spelat ut sin roll.

Källor: *Strategier för en global fackföreningsrörelse*, Mats Wingborg, Arena Idé, 2011. LO-TCO Biståndsnämnd, 2012, www.lotcobistand.org

Chaufförer från öst hotar transportsektorn

Flera exempel på social dumpning kan hämtas från transportsektorn. Ett problem där är att företag som är baserade i de forna östländerna konkurrerar om jobb i EU genom dumpning av löner och arbetsvillkor. Speditionsfirman från, låt säga Bulgarien, betalar sina chaufförer betydligt sämre än motsvarande företag i Frankrike, där arbetarna har helt andra villkor.

Enligt en rapport från EU föll transportpriserna i Tyskland med närmare 30 procent under den senare delen av 1990-talet, vilket i sin tur hotade hela branschens fortlevnad.

I Österrike har transportföretag skrivit falska kontrakt med påhittade utländska företag för att på så vis kunna låta chaufförer från länder utanför EU köra fordon registrerade i Österrike på ”uppdrag” av de utländska företagen. Liknande fall har rapporterats från Italien och Luxemburg.

Källa: Rapporten *The effects on the road haulage business of social dumping by operators from third countries*, utgiven 2001 av Europaparlamentets forskningsavdelning, finns att läsa på: www.europarl.eu.int/meetdocs/committees/rett/20010319/432157EN.doc

Hur motverkar vi social dumpning?

Den globala fackföreningsrörelsen anser att det behövs starkare globala regelverk för att motverka den sociala dumpningen. Framför allt vill man få en starkare uppslutning kring ILO:s kärnkonventioner (se kapitel 5).

Den globala fackföreningsrörelsen vill också ha fler globala fackliga ramavtal som sluts mellan fackliga internationaler och transnationella företag med verksamhet i flera länder. För närvarande existerar ett hundratal sådana avtal.

Utän regler som alla stater måste följa finns risk för att de anställdas rättigheter fortsätter att försvagas i jakten på att erbjuda goda villkor för de utländska företagen. Risken är också att staterna tar ut mindre och mindre i skatt, vilket

undergräver välfärden. I värsta fall kan den sociala dumpningen få formen av en nedåtgående spiral.

Källor: *Strategier för en global fackföreningsrörelse*, Mats Wingborg, Arena Idé, 2011. LO-TCO Biståndsnämnd, 2012, www.lotcobistand.org

Frågor:

Vad betyder social dumpning?

Vad är riskerna och vad gör facket för att försöka minska problemen?

Hur kan den globala arbetarrörelsen och facket samverka för att stoppa den sociala dumpningen?

Läs mer:

Hemsidor

www.global-unions.org

www.socialistinternational.org

www.lotcobistand.org

www.palmecenter.se

Böcker och rapporter

Strategier för en global fackföreningsrörelse, Mats Wingborg, Arena Idé, 2011.

En ny maktbalans: om välfärdsstatens överlevnad i globaliserings-tid, Ingemar Lindberg, Atlas, 2007.

Den globala kapitalismen och det nya motståndet Ingemar Lindberg, Atlas, 2005.